

[Bu Fotoğraf](#), Bilinmeyen Yazar, [CC BY](#) altında lisanslanmıştır

Sosyal Psikolojide Araştırma Yöntemleri

Greenberg, J., Schmader, T., Arndt, J. & Landau, M. (2023). Sosyal Psikoloji: Gündelik Yaşamın Bilimi (S. Öğülmüş, Z. Çam & M. Eşkişu, Çev.). Ankara: Palme.

Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2012). Sosyal Psikoloji (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. , Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. , Demirel, F.(2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (1. Baskı). Ankara: Pegem.

Bilimsel Yöntem

- İnsanlar sosyal dünyada meydana gelen olayların nedenlerini anlamak için çoğu zaman kendilerine sorular sorarlar ve bir şekilde de bu sorulara cevap verirler. Bu anlamda herkes birer «amatör psikolog» gibidir. Buna sağduyu psikolojisi veya sağduyu yaklaşımı denir.
- Sağduyuya dayalı açıklamalara güvenildiği sürece, olaylar hakkında fazla bir şey öğrenilemez.
- Olayları anlamak için bazen de genel inanışlara (örneğin deyimler, atasözleri, vb.) başvurulur. Bu tür inançlar çoğu zaman birbiriyle çelişen açıklamalar içerdiği için hangisinin doğru olduğundan emin olamazsınız.

Geçmiş Görüş Yanlılığı

- Kişinin bildiği, olmuş bitmiş bir olayı aslında ne kadar öngörebileceğini abartma eğilimi.

«Bunu araştırmanıza gerek yoktu, bana sorsanız sonucun böyle olacağını size söyledim»

Bilimsel Yöntem

- Kuram ve araştırma döngüsü
- Sosyal Psikolojide araştırma yöntemleri
- Örnek çalışma
 - İlişkisel yöntem
 - Deneysel yöntem
- İyi bir kuramın özellikleri
- Soyut kuramları somut araştırmalarla değerlendirmek
- Bilimin sınırlılıkları

Bilimsel Yöntem:

Elde Edilen Bilgileri Sistemli Hale Getirme

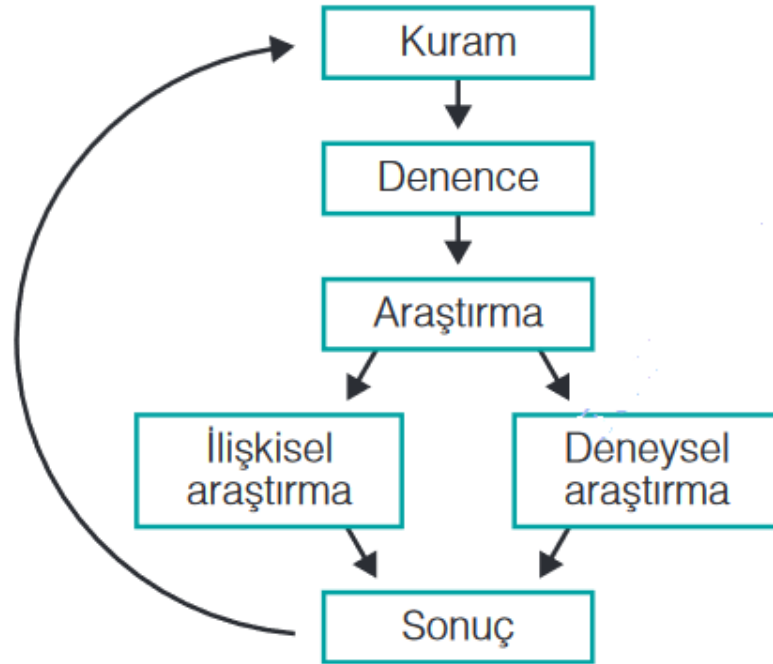
- **Bilimin amaçları:** Anlamak, açıklamak, tahmin etmek, kontrol etmek
- **Bilimin özellikleri:** Nesnel, olgulara dayalı, sınanabilir, tekrarlanabilir
- **Bilimsel yöntem,** sezgilere kıyasla daha keskin yargılara varmanın ve insanın önyargılarının etkisini azaltmanın yoludur. Bilim insanları bunun için gözlemlerde bulunur, örüntüler arar ve olayların nedenleri ve nasıl gerçekleştiğiyle ilgili açıklamalarda (kuram) bulunur.

Bilimsel Yöntem:

Elde Edilen Bilgileri Sistemli Hale Getirme

- **Kuram:** Değişkenlerin birbirleri ile neden ve nasıl ilişkili olduğuna dair açıklama.
- **Araştırma:** Bilim insanının onun vasıtasıyla dünyadaki olayları gözlemlediği, örüntüleri aradığı ve bu örüntüleri açıklamak için ileri sürülen kuramları değerlendirdiği süreç.

Sosyal Psikolojide Kuram ve Araştırma Döngüsü

- **Kuram**, gerçeğe ilişkin üretilen açıklamalardır.
- Bir kuramın geçerliliğinin sınanması ilk olarak denenceler (hipotezler) ile başlar.
 - **Denence (hipotez)**: Kuram ile araştırma arasında köprü kuran, belirli değişkenlerin birbirleri ile nasıl ilişkiler içerisinde olması gerektiğini belirten tahminlerdir.
- Denenceler, araştırma yolu ile test edilir.
- Araştırma bulgularının sonucuna göre kuram ya olduğu gibi kabul edilir, ya yeniden düzenlenir ya da değiştirilir.
- Bu sürecin sonunda tekrar denenceler üretilir ve sınanır. Böylece bir döngü oluşur.

Sosyal Psikolojide Araştırma Yöntemleri

- **1. Gözlem**

- Doğal gözlem
- Etnografya
- Arşiv analizi

- **2. İlişkisel (Korelasyonel) Yöntem**

Temel kavramlar: Korelasyon katsayısı, ilişki x nedensellik

- **3. Karşılaştırma Yöntemi**

- **4. Deneysel Yöntem**

İlgili kavramlar: Bağımlı-bağımsız değişken, seçkisiz (rassal) atama, denek yanlılığı/deneyci yanlılığı, iç geçerlik-dış geçerlik

- Laboratuvar deneyi
- Alan deneyi
- Doğal deney

1. Gözlem

- İnsan davranışları yakından gözlemlenerek, davranışlar hakkında birçok şey öğrenilebilir.
- **Gözlem**, araştırmacının insanları gözlemlediği ve davranışlarından edindiği izlenimleri ve ölçümleri sistematik olarak kaydettiği bir yöntemdir.
- Gözlemlerin sistematik olması ve ayrıntılı kaydedilmesi son derece önemlidir.
- Gözlem yöntemi, araştırmanın konusuna, araştırmacının gözlem sürecindeki rolüne ve araştırmacının amacına göre farklı biçimlerde uygulanabilir.

1. Gözlem

- **Etnografya**, araştırmacının bir grubu veya bir kültürü içinden gözlemleyerek ve kendi fikirlerini dayatmaktan kaçınarak anlamaya çalıştığı bir araştırma yöntemidir. Gözlemde güvenilirliği arttırmak için iki farklı gözlemcinin yaptığı gözlemler birbiri ile karşılaştırılmalıdır.
- **Arşiv analizi**, araştırmacının bir kültürle ilgili toplanmış belgeleri (arşivleri) incelediği (Örneğin, günlükler, romanlar, mektuplar, vb.) araştırma yöntemidir.
- Dijital ses ve görüntü kayıtlarının yaygınlaşması ve bilgisayar teknolojilerinin kullanılması, bu tür araştırmaları kolaylaştırmaktadır. Örneğin sosyal medyada milyonlarca kişinin mesajları kısa süre içerisinde analiz edilerek belli konulardaki eğilimler tespit edilebilmektedir.

2. Karşılaştırma Yöntemi

- Halihazırda var olan insan grupları arasındaki farklılıklar üzerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesini amaçlayan, bunu yaparken katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahalede bulunmayan araştırma yöntemidir.
- Gruplar doğal olarak (kendiliğinden) vardır, araştırmacı grup oluşturmaz. Ayrıca araştırmacının değişkenler üzerinde müdahalesi/manipülasyonu yoktur.
- Örneğin: Yüksek SED grubundaki öğrenciler ile düşük SED grubundaki öğrenciler arasında sınav notu açısından bir fark olup olmadığının incelenmesi.
- Peki farkın tek nedeninin SED olduğu söylenebilir mi?

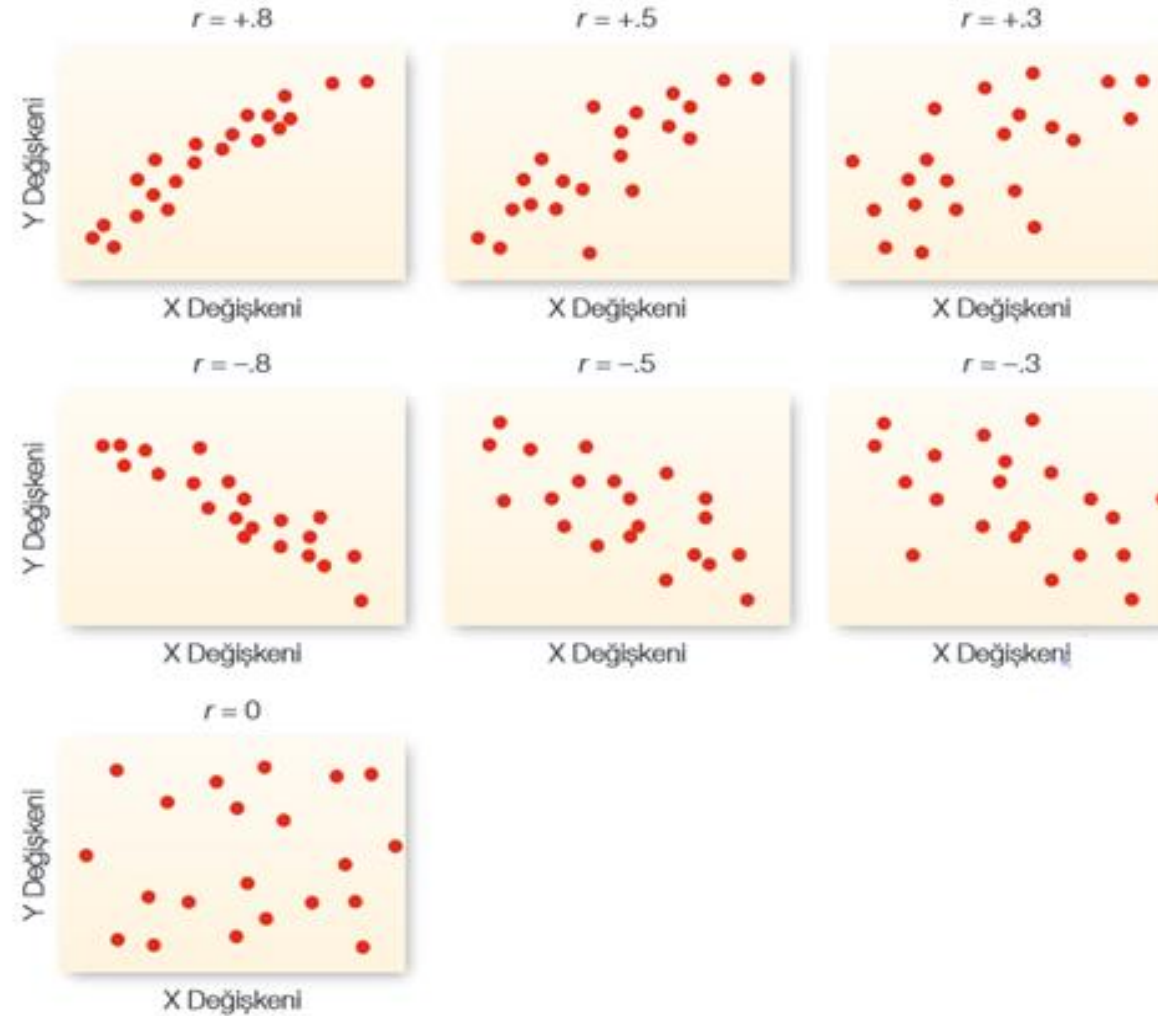
3. İlişkisel (Korelasyonel) Yöntem

- Korelasyon yöntemi, iki ya da daha fazla sayıda değişkenin sistematik olarak ölçülmesi yoluyla aralarındaki ilişkinin değerlendirildiği (birinin diğerini ne kadar öngördüğü/yordadığı) araştırma yöntemidir.
- Genellikle taramalarda (survey) kullanılır. Taramalar, temsili bir örneklem oluşturan insanların, davranışları ve tutumları ile ilgili soruları (genellikle isim vermeden) yanıtladığı araştırmalardır.
- Korelasyon yöntemi ekonomik bir yöntemdir. Bu yöntemle çok sayıda değişken arasındaki ilişki kısa süre içerisinde incelenebilir.
- Korelasyon yöntemi, değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisi (nedensellik) hakkında bilgi vermez.

Korelasyon katsayısı

- Korelasyon katsayısı r ile gösterilir ve iki değişken arasındaki ilişki hakkında bilgi verir. $+1$ ile -1 arası değişir.
 - Hem ilişkinin yönünü hem de ilişkinin gücünü gösterir.
- **İlişkinin yönü:** negatif-pozitif
 - Pozitif (+) ilişki, iki değişkenin birlikte arttığını; negatif (-) ilişki ise bir değişken artarken diğ erinin azaldığını gösterir.
 - Örneğin: Dizi izleme süresi ile not ortalaması arasında negatif korelasyon ($r=-0.52$)
- **İlişkinin gücü:** Ne kadar yüksek-düşük olduğu
 - Bir ilişkinin gücü arttıkça çıkarsamalarımız o kadar güvenilir olur.
 - 0.20 düzeyindeki ilişki -0.40 düzeyindeki ilişkiden daha güçlüdür (Yani ilişkinin gücü, ilişkinin yönünden etkilenmez!)

Korelasyon katsayısı

İlişki (korelasyon) ve nedensellik farkı

- İlişki, nedensellik göstermez.
 - Örn. Öz-farkındalık ile kaygı düzeyi arasında pozitif ilişki bulunan çalışma
 - Bu değişkenlerden birinin, diğerine neden olduğunu söyleyemeyiz.
- Korelasyonel çalışmadan hareketle neden, sonuç, etki gibi ifadeler kullanamayız.
- İlişkilerin (korelasyonların) nedensel çıkarımlara olanak tanımamasının iki nedeni vardır:
 - Ters nedensellik problemi
 - Üçüncü değişken problemi

İlişki (korelasyon) ve nedensellik farkı

- **Ters nedensellik problemi:** İlişkinin iki değişkenden hangisinin neden, hangisinin sonuç olduğuna dair bilgi vermemesi.
- Kaygı mı öz farkındalığın artmasına neden oluyor ?
yoksa
- Öz farkındalık mı kaygının artmasına neden oluyor ?
- *Korelasyon (ilişki), hangisinin neden, hangisinin sonuç olduğunu bize söylemez.*

İlişki (korelasyon) ve nedensellik farkı

- **Üçüncü değişken problemi:** İki değişken ilişkili olsa da başka (üçüncü) bir değişken bu ilişkiden sorumlu olabilir. Yani her iki değişkenin düzeyi de bambaşka bir değişkenin sonucu olabilir.
- Kişinin mizaç özelliği hem kaygı düzeyini hem de öz farkındalık düzeyini etkiliyor olabilir.

Boylamsal çalışmalar

- Değişkenlerin aynı bireylerde iki veya daha fazla zaman aralıkları boyunca genellikle aylar ve yıllar boyunca ölçüldüğü araştırma.
- Örneğin, çocukluk döneminde saldırganlık içeren TV programlarını izleme düzeyinin yetişkinlikte saldırgan davranışlar sergileme düzeyiyle ilişkisi.
 - Aynı kişilerden 7 yaşındaki ve 30 yaşında olmak üzere iki kez ölçüm alarak bakabiliriz.

Boylamsal çalışmalar

AVANTAJLARI:

- Bu türden çalışmalar, geriye dönük bilgi alınan araştırmalara göre daha güvenilir bilgi sağlar.
- Zaman içinde meydana gelen değişimlerin tespit edilmesini sağlar.

DEZAVANTAJLARI:

- Çok maliyetlidir.
- Çok fazla katılımcı kaybı yaşanabilir.
- Çok uzun sürer.

Boylamsal çalışmalar

- Boylamsal çalışmalar da nedenselliğe ilişkin kesin bilgi sağlamaz.
- Bu çalışmalar değişkenler arasındaki zamansal sıralamayı bilsek bile üçüncü değişken problemi devam eder.
- Yani iki değişken arası ilişkiyi ve değişkenleri etkileyen üçüncü bir değişken olabilir. Bu nedenle neden-sonuç ilişkisi kurulmamalıdır.

4. Deneysel Yöntem

- Gerçek bir nedensellik araştırmasından ya da iki değişkenden birinin neden, diğerinin sonuç olduğundan söz ediliyorsa böylesi bir durumda deneysel bir araştırmanın yapılmış olması gerekir.
- Araştırmacı, katılımcıları farklı koşullara rastgele atar ve bu koşulların (insanların tepkileri üzerinde nedensel bir etkisi olduğu düşünülen) bağımsız değişken dışında aynı olmasını sağlar.
- Deneysel araştırmada araştırmacı, olayı sistematik olarak kontrol eder, insanların olayı belirli şekilde yaşamasını sağlar.
 - Örneğin acil bir duruma müdahale etmeyi gerektiren bir olaya tanık olan kişi sayısının, olaya müdahale etme olasılığını etkileyip etkilememesi bu yöntemle araştırılabilir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenler

- **Bağımsız değişken**, araştırmacının kontrolünde olan ve diğer bir değişken üzerinde etkisi olup olmadığı incelenen değişkendir.
 - Örnek: Acil bir duruma tanık olan insan sayısı.
- **Bağımlı değişken**, bağımsız değişkenden etkilenip etkilenmediği araştırmacı tarafından ölçülen değişkendir.
 - Örnek: Acil duruma müdahale etme davranışı.
- Bağımsız değişken “**neden**”, bağımlı değişken ise “**sonuç**” değişkenidir.

Deney ve kontrol grupları

- **Deney grubu:** Araştırmacının bir değişimlemede bulunduğu grup.
- **Kontrol grubu:** Araştırmacının üzerinde herhangi bir değişimleme yapmadığı grup.
- Deney grubunun sayısı birden fazla olabilir.
- **Örneğin:** Ortamdaki aydınlatma düzeyinin kişilerin sohbet etme davranışına etkisi.
 - Deney grubu 1: Karanlık/loş ortamda bulunan kişiler
 - Deney grubu 2: Parlak/aydınlık ortamda bulunan kişiler
 - Kontrol grubu: Gün ışığı/ortamın sahip olduğu normal aydınlatma düzeyine sahip ortamda bulunan kişiler

Bağımlı-bağımsız değişkeni ve Deney-kontrol grubunu bulalım

- Başkaları tarafından seyredilmenin bisiklet sürücülerinin hızına etkisini inceleyen araştırmada:
 - Bağımsız değişken:
 - Bağımlı değişken:
- Deney grubu:
- Kontrol grubu:

Bağımlı-bağımsız değişkeni ve Deney-kontrol grubunu bulalım

- Başkaları tarafından seyredilmenin bisiklet sürücülerinin hızına etkisini inceleyen araştırmada:
 - Bağımsız değişken:
 - Bağımlı değişken:
- Başkaları tarafından seyredilmek
- Bisiklet sürme hızı
- Deney grubu:
- Kontrol grubu:
- Kalabalık/izleyici olan ortam
- Tek başına olunan ortam

Deneyler nedensel çıkarımları nasıl mümkün kılar?

- Deneyler, ilişkisel araştırmalardaki sınırlılıkların üstesinden gelerek nedensel çıkarımları mümkün kılar.
- Ters nedensellik: Deneyci, katılımcıların deneysel koşullara tabi tutulup tutulmayacağını belirler; yani nedenlerin sonuçlardan önce gelmesini sağlar.
- Üçüncü değişken: Deneyci, araştırmada ölçülen ve etkisi incelenen değişken dışında bütün koşulları sabit tutar. Deney ve kontrol koşulları arasında değişen tek şey bağımsız değişkendir.

Seçkisiz (rassal) atama

- Altın koşul!
- Seçkisiz (rassal) atama: Her bir katılımcının herhangi bir deneysel koşula atanmada eşit şansa sahip olacak şekilde atanması
- Bu şekilde, deney ve kontrol gruplarındaki katılımcıların en baştaki farklılıkları nedeniyle farklılaşmadığından emin olunur.
- Bireysel farklılıklar kontrol altına alınır.
- Üçüncü değişken probleminin önüne geçilmiş olunur. Bu sayede nedensel çıkarımlar yapılması mümkün olur.

İç geçerlik – Dış geçerlik

- **İç geçerlik:** Bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin, bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesidir.
- **Dış geçerlik:** Sonuçların deneklerin seçildiği büyük gruplara, evrene genellenebilirlik derecesidir.
- Laboratuvar koşullarında iç geçerlik yüksektir; çünkü karıştırıcı değişkenler sıkı şekilde kontrol edilir. Buna karşın sonuçların gerçek yaşam koşullarına genellenebilirliği (dış geçerliği) düşüktür.
- Gerçek yaşam koşullarında ise dış geçerlik yüksektir. Gündelik yaşamda karşılığı olan ve evrene genellenebilir sonuçlara ulaşılmasını sağlar. Ancak, karıştırıcı değişkenler daha az kontrol edilir, iç geçerliği düşüktür.

Deneyssel ve İlişkisel Araştırmaların Birlikte Kullanılması

- Sosyal psikoloji, deneye dayalı bir bilimdir ve deneyssel yöntem daha fazla tercih edilir. Fakat bazı durumlarda deney uygulanamaz.
- Sosyal psikologların ilgi alanına giren pek çok değişken kontrol edilemez (örneğin, cinsiyet, ırk, cinsel yönelim vb.) ve insanlar rassal olarak bu gruplara atanamaz.
- İnsanlar arasında önceden (halihazırda) var olan farklılıkların (tutum, değer vb.) incelenmesi de sosyal psikolojinin temel özelliklerindendir. İlişkisel yöntem-karşılaştırma yöntemleri mevcut farklılıkların araştırılabileceği yegane yöntemlerdir.
- Hem deneyssel hem de ilişkisel araştırmaların birlikte kullanılması, iç geçerliği de dış geçerliği de yüksek bilgiler sağlar.

Alan Araştırması ve Yarı-deneyssel Yöntemler

- **Alan araştırması:** Laboratuvar dışında (örneğin okulda, iş yerinde, muayenehanede, avmde, futbol maçında, sokakta, vb.) gerçekleştirilen araştırmalar.
- **Yarı-deneyssel desenler:** Katılımcı gruplarının bazı bağımlı değişkenlere göre karşılaştırıldığı ancak uygulamaya dönük ve etik nedenlerden ötürü, grupların tesadüfi atama esaslarına göre oluşturulmadığı araştırma deseni.
- Dış geçerliği daha yüksek olsa da iç geçerlik açısından eksiklikleri bulunabilen yöntemdir.

Örnek Olay İncelemesi:

Stereotip (Kalıpyargı) Tehdidi

- Steele ve Aronson (1995) tarafından ortaya atılmış olan «Stereotip (kalıpyargı) tehdit kuramı» çalışmaları üzerinden kuram ve araştırma arasındaki etkileşimi inceleyelim.
- Hakkında olumsuz kalıpyargısal düşüncelerin olduğu bir grubun üyesi, bu olumsuz inançlarla ilgili davranışlarda bulunduğu anda iki katı tehdit içeren duruma maruz kalır. Sadece bir kişi olarak yargılanmazsınız, gösterdiğiniz performans ait olduğunuz grubun yeteneğine ilişkin yargılara kanıt oluşturur.
 - Örn: Afrika kökenli Amerikalılar-IQ testleri; Kadınlar-matematik sınavları
- Kurama göre bu kişiler bu nedenden dolayı daha fazla endişe yaşar ve düşük performanslarının bir kısmı bu olumsuz deneyimle ilgilidir. Yani, durum kalıpyargı tehdidini tetikler ve kişinin performansını düşürür.

Örnek Olay İncelemesi: Stereotip (Kalıpyargı) Tehdidi

- Bu kuramdan hareketle iki denence:
 - 1. Kişi kendi grubu hakkında olumsuz önyargılardan daha fazla haberdar oldukça, bu önyargılarla ilişkili alanlarda daha düşük düzeyde performans gösterir.
 - 2. Kişinin grubuna ait olumsuz önyargıları zihninde öne getiren durumlar, bu şekilde olmayan durumlardan daha fazla düzeyde kişinin zayıf performans göstermesine yol açar.
- 1. denence, ilişkisel bir ifadeyi içerirken 2. denence nedensel bir ifadeyi içerir.
- Bu kuramın denencelerini nasıl sınayabiliriz?

Örnek Araştırma 1: İlişkisel Yöntem

- **«Denence 1: Kişi kendi grubu hakkında olumsuz önyargılardan daha fazla haberdar oldukça, bu önyargılarla ilişkili alanlarda daha düşük düzeyde performans gösterir.»** Bunu sınamak için iki yol:
 - (1) Ele alınan belirli bir grup üyelerinin basmakalıp yargılardan ne düzeyde haberdar olduklarını belirleyebiliriz.
 - (2) Her bir kişinin basmakalıplarla ilişkili boyutlardaki performanslarını değerlendirebiliriz.
- *Pinel vd. (2005):* Damgalanmış gruba ait (Afrikalı-Amerikalılar, Hispanikler) ve damgalanmamış gruba ait (Avrupalı-Amerikalılar, Asyalı-Amerikalılar) öğrencilerin damga farkındalığını ölçmüşlerdir.
- Ayrıca her iki grubun üyelerinin genel akademik not ortalamaları (GANO) hakkında bilgi almışlardır.
- Ardından, damga farkındalığı ile GANO arasındaki korelasyonu hesaplamışlardır.
- Sonuç: İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı, orta düzeyde negatif korelasyon bulunmuştur.

Örnek Araştırma 2: Deneysel Yöntem

- **«Denence 2: Kişinin grubuna ait olumsuz önyargıları zihninde öne getiren durumlar, bu şekilde olmayan durumlardan daha fazla düzeyde kişinin zayıf performans göstermesine yol açar.»**
- Bu denencenin test edilmesi için deney tasarlanmalıdır. Bu deney, şunları içermelidir:
 1. Araştırma katılımcılarının kendi grupları ile ilgili olumsuz basmakalıp önyargılar hakkındaki farkındalığı kontrol etme, bağımsız değişken olan stereotip tehdidinin düzeylerine göre farklılaşan iki veya daha fazla durum oluşturma
 2. Katılımcıların olumsuz basmakalıp önyargılarla ilgili bir sınavdaki başarısını değerlendirme, bağımlı değişken için bir ölçüm sağlama
 3. Ortamdaki diğer her şeyi sabit tutma

Örnek Araştırma 2: Deneysel Yöntem

- Steele ve Aronson (1995) bu denenceyi bir deney ile test eder.
- Afrikalı-Amerikalı ve beyaz üniversite öğrencilerine sözel yetenek sınavı verilir.
- Sınav başlamadan önce katılımcıların yarısına cevap formunun üstüne ırklarını belirtmeleri istenir (bu, katılımcılara kendi gruplarının ne kadar başarılı olabileceğine ilişkin önyargıları hatırlatan bir manipölasyondur.)
- Katılımcıların diğer yarısından ırkını belirtmesi istenmez.
- Sonuç: Irklarına ilişkin basmakalıp önyargıların anımsatılması, Afrika kökenli öğrencilerin başarısında düşüşe yol açarken, beyaz öğrencilerin başarısını etkilemez.

Örnek Araştırma 2: Deneysel Yöntem

- **Bağımlı değişken:**
 - **Bağımsız değişken:**
 - **Deney grubu:**
 - **Kontrol grubu:**
- Sınavdaki başarı puanı
 - Irkın belirtilmiş ya da belirtilmemiş olması
 - Irkını belirten grup
 - Irkını belirtmeyen grup

İlişkisel (Korelasyonel) ve Deneysel Yöntemin Karşılaştırılması

- İLİŞKİ (KORELASYON) NEDENSELLİK GÖSTERMEZ!!!
- Ancak ve ancak deney yöntemi ile nedensellik iddiasında bulunulabilir.
- İlişkisel yöntem ekonomiktir. Çok sayıda kişiye, çok daha kısa sürede ve az masrafla ulaşılır.
- Çalışmada katılımcılara bir müdahalede/manipülasyonda bulunuluyor ise o zaman deneysel araştırma yapıldığı söylenebilir ve nedensellikten söz edilebilir.

Araştırma Yöntemlerine İlişkin Bir Diğer Sınıflandırma: Temel x Uygulamalı Araştırma

- **Temel araştırmalarda** insanlar sadece entelektüel bir merakla (sadece bilmek için) insanların neden belirli bir biçimde davrandıklarını araştırırlar.
- **Uygulamalı araştırmada** ise belirli bir sosyal sorunun çözülmesi amaçlanır.

Sosyal Psikolojide İyi Bir Kuramı Meydana Getirenler Nelerdir?

1. Gözlemleri düzenli hale getirir.
2. Gözlemleri açıklar.
3. Araştırma için yön gösterir.
4. Yeni sorular üretir.
5. Uygulanabilirlik değeri olmalıdır.

1. Gözlemleri düzenli hale getirir.

- Gerçek dünya karmakarışık olgulardan oluşur. Kuramlar ise bu gözlemleri ve olguları sadeleştirir, sınıflandırır; bir düzen oluşturur.
- Dağınık halde olan gözlemleri sınıflandırır ve yol gösterir.
- Bir kuramın anlamlandırdığı gözlemlerin çeşitliliği ne kadar çoksa o kadar iyidir. Bu türden kuramların kavramsal gücü yüksektir.

2. Gözlemleri açıklar.

- Bilgiyi düzenlemenin ve sadeleştirmenin ötesinde, olguların nasıl ve niçin olduğunu açıklar.
- Tutarlıdır.
- Nispeten az sayıda temel ilke ile çok sayıda gözlemi açıklar. (Eli sıkıdır!)
 - Darwin'in evrim kuramı, Einstein'ın görelilik kuramı

3. Araştırma için yön gösterir.

- Araştırmalara ilham olur, orijinal denencelere (hipotezlere) olanak tanır.
- Sınanabilir olması, bir kuramın en önemli özelliklerinden biridir.
- Sınanabilir olan ve araştırmalara neden olan kuramlar, gerçek hayatta ne kadar geçerli olduğunun test edilmesini sağlar.

4. Yeni sorular üretir.

- Açıklamayı amaçladığının ötesindeki fenomenlere de ışık tutar.
- Sadece kendi konusu üzerine değil, farklı farklı konularda da sorular ve içgörüler üretilmesini sağlar.

5. Uygulanabilirlik değeri olmalıdır.

- İnsan yaşamının kalitesini ve iyi oluşunu arttırmada işe yarar.
- İnsanlara yardım etmek...
- Örneğin Temas Hipotezi'nden (G. Allport, 1954) hareketle ABD'deki okullarda ırksal çatışmaları azaltmaya yönelik programlar geliştirilmiştir.

Soyut Kuramları Somut Araştırmalarla Değerlendirmek

- Psikoloji kuramları soyut kavramlarla ilgilenir: Tutum, öz saygı, kaygı, çekicilik, çatışma...
- Bu soyut kavramları ise somut araştırmalar ile test eder.
- Bunu yapabilmenin ilk adımı ise işevuruk (operasyonel) tanım geliştirmektir.
 - **işevuruk (operasyonel) tanım**: Kavramsal bir değişkenin ölçülmesi veya kontrol edilmesi için gereken somut ve belirgin yöntem.
 - Psikoloji Sözlüğü'ne göre: *bir kavramın (örn., zeka), o kavramın elde edilmesinde kullanılan işlemler yoluyla (örn., zeka testinin uygulanması) tanımlanması.*
 - O halde kaygının işevuruk tanımı:
 - Kaygı Anketinden alınan toplam puan (duygulara ilişkin öz-bildirime dayalı ölçüm)
 - Tırnak yeme, sık göz kırpma davranışları sergileme (davranışsal göstergeler)
 - Kalp atış hızı artışı, avuç içi terleme düzeyi (bedensel göstergeler)

Soyut Kuramları Somut Araştırmalarla Değerlendirmek

Bulgular genelleştirilebilir mi?

- Kalıpyargı tehdidi kuramının Afrika-Amerikalı gruplara ek olarak, kadınlarla ve yoksul kişilerle de test edilmesi, bulguların genellenebilirliğinin ve dış geçerliğinin artmasını sağlar.
- Psikoloji bilgimizin büyük çoğunluğu Batılı toplumlardan elde edilmiştir.
 - WEIRD – Batılı, eğitilmiş, endüstrileşmiş, zengin ve demokratik
- Genellenebilirliğin ve geçerliğin artırılması için farklı gruplarla çalışmalar yürütülmelidir.
- Kültürel/kültürlerarası psikoloji

Bilimin Sınırlılıkları

- Bilimsel üretimin amacı dışında kullanılması
 - Atom bombası... Propaganda...
- Bunun dışında da bilimin bazı sınırlılıkları vardır:
 1. Gerçeğin, biz insanların bilemeyeceği boyutları bulunmaktadır. (Duyularımızın sınırları...)
 2. Bilimsel yöntem nesnel olsa da insanlar nesnel değildir. (Bilim insanları, kendi savlarını doğrulamak, özsaygılarını artırmak ister.)
 3. İnsani değerler bilimin yürütülme biçimi üzerinde güçlü etki ortaya koyar. (Sormayı ve sormamayı tercih ettiğimiz sorular, mevcut ideolojilerden etkilenir. Örn. Sovyetler Birliği'nde davranışsal genetik alanının yasaklanması)

Araştırma Sürecinde Etik Konular

- Araştırma katılımcılarına zarar verme
- Araştırma katılımcılarını aldatma
- Etik güvenceler (Bilgilendirilmiş onam)

1. Araştırma katılımcılarına zarar verme

- 2. Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirilen araştırmalar
 - Örneğin, tutsakların beyin bölgelerine zarar vererek haritalama yapılması, açlığın ve donmanın etkilerinin sınanması, çocuklara hepatit virüsü bulaştırılarak ciğerlerin nasıl çalıştığının incelenmesi...
- Katılımcılara devamlı ve uzun süreli zararlar veren bu gibi uygulamalar zaten araştırma sınırlarının dışındadır.
- Ancak bir de katılımcılarda geçici bir stres ve rahatsızlık üreten deneyler vardır.
 - Örneğin, Milgram (1974)'in otoriteye itaat ile ilgili deneyi. Katılımcılar, hasta birine elektroşok verilmesine neden olduklarına inandırılmışlardı.
- Katılımcıların maruz kaldığı deneyim, elde edilen bilgilere değiyor mu?
- Bugün elektroşok deneyinin orijinal haliyle tekrar edilmesi batıdaki üniversitelerde yasaktır.

2. Araştırma katılımcılarını aldatma

- Bazen bir olguyu çalışmak için tek yol katılımcıları aldatmaktan (araştırmanın gerçek amacını gizlemekten) geçebilir.
- Bu durumun araştırmacılara yönelik güvene ihanet ettiği için savunulamayacağını savunanlar vardır.
- Bununla birlikte elde edilen bilgilerin, katılımcıda yaratılan sıkıntıları meşrulaştırdığı görüşünde olanlar da bulunmaktadır.
- Sonuç olarak herhangi bir araştırmada aldatmacanın kullanılması sağlam şekilde gerekçelendirilmeli ve olası zararlar en aza indirilmelidir. Ayrıca katılımcılar uygulamanın ardından bilgilendirilmelidir.

3. Bilgilendirme

- Araştırma tamamlandıktan sonra katılımcılara mutlaka “bilgilendirme-anlamlandırma” yapılmalıdır.
- Katılımcıların soruları yanıtlanmalı, kuşkuları giderilmelidir. Araştırmanın amacı ve işlemler konusunda anlamlandırma sağlanmalıdır.
- Güvence veren ve eğitici nitelikteki bilgilendirme, aldatmaca kullanılan çalışmaların etikliğini sağlamada çok önemlidir.

Özet: Etik konular

- «Zarar verme!»
- Deneyden önce katılımcılardan “bilgilendirilmiş onay” alınmalıdır.
- Sosyal psikoloji araştırmalarında kimi zaman deneyin amacı olduğundan farklı biçimlerde sunulur ve insanların belirli biçimlerde davranması engellenir. Bu durum özellikle “Hawtorne Deneyleri”nde gözlemlendikten sonra sosyal bilimler alanına girmiştir.
- Deneysel araştırma tamamlandıktan sonra katılımcılara mutlaka “bilgilendirme-anlamlandırma” yapılmalıdır.
- «Güvensizlik sorunu?»

Haydi araştırma tasarlayalım...

- Çocukların şiddet içeren videolar izlemesi, şiddet göstermelerine neden olur mu?
- Birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin politik yönelimleri arasında fark var mıdır?
- Öz kontrol (hazzı ertelemeyi) gerektiren bir görevden önce enerji harcamak kişinin öz kontrol gösterme düzeyini etkiler mi?
- Kişilerin ahlaki yargı düzeyleri ile çevreci tutumları arasında bir ilişki var mıdır?
- Anaokulundaki çocuklar sıradan bir günde hangi davranışları sergilerler?

Hangi çalışma hangi yöntemle gerçekleştirilmiş olabilir?

- Okulda akran zorbalığını önleme programı verilen, programa katılan ve katılmayan öğrencilerin zorbalık davranışlarını sergileme düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışma.
- Göçmen öğrencisi olan ve olmayan okullarda öğrenim gören öğrencilerin önyargı düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışma.
- Bir grup öğrencinin birinci sınıftaki sosyal becerileri ile dördüncü sınıfa geldiklerinde sahip oldukları arkadaş sayısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma.
- Anababaların otoriter davranışı puanı ile çocuklarının sosyal kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma.